

Thiết kế đô thị tại Việt Nam: Cần nghiên cứu về văn hóa, xã hội và môi trường |

Notebook: articles IMV

Created: 15/10/2015 3:35 p.m.

URL: <http://www.baovavdung.com.vn/news/vn/quy-hoach-kien-truc/thiet-ke-do-thi-tai-...>

Thiết kế đô thị tại Việt Nam: Cần nghiên cứu về văn hóa, xã hội và môi trường

(Xây dựng) - Trước thực trạng quá tải của những đô thị lớn về hạ tầng xã hội và hạ tầng kỹ thuật, chúng ta nghe nhắc nhiều đến cụm từ "thiết kế đô thị" và được hiểu như một phần của một đồ án quy hoạch xây dựng cụ thể nhằm mục tiêu cải tạo bộ mặt và không gian đô thị. Với tư cách là một lĩnh vực học thuật được giảng dạy trong các trường đại học và một lĩnh vực hoạt động nghề nghiệp chuyên nghiệp được xã hội công nhận, khái niệm "thiết kế đô thị" lần đầu được nêu ra tại một cuộc hội thảo được tổ chức tại Đại học Havard (Hoa Kỳ) vào tháng 8/1956. Giáo sư chủ tọa José Luis Sert tuyên bố: "Thiết kế đô thị là một phần của quy hoạch đô thị nhằm giải quyết vấn đề hình thức vật chất (physical form) của TP. Đây là phần sáng tạo nhất của quy hoạch đô thị mà trong đó năng lực sáng tạo thẩm mỹ đóng vai trò quan trọng".

Cảng du lịch quốc tế Tuần Châu - Hạ Long.

Ở Việt Nam, khái niệm "thiết kế đô thị" lần đầu tiên được đề cập có tính pháp lý trong Luật Xây dựng năm 2003 với định nghĩa là việc cụ thể hoá nội dung quy hoạch chung, quy hoạch chi tiết xây dựng đô thị về kiến trúc các công trình trong đô thị, cảnh quan cho từng khu chức năng, tuyến phố và các khu không gian công cộng khác trong đô thị, tuy nhiên sự ứng dụng của thiết kế đô thị trong đồ án quy hoạch còn nhiều hạn chế và đa phần chỉ dừng ở mức độ nghiên cứu

trên bản vẽ, thiếu tính thực tiễn. Về mặt đào tạo, bộ môn "thiết kế đô thị" thuộc khoa Quy hoạch Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội được thành lập năm 2001, tách ra từ bộ môn "quy hoạch đô thị". Môn thiết kế đô thị là một môn học trong quá trình đào tạo kiến trúc sư quy hoạch.

Thiết kế đô thị là công việc không mới tuy nhiên khái niệm "thiết kế đô thị" thì chưa được đề cập đến. Thiết kế đô thị không chỉ xem TP như một tập hợp các công cụ chức năng mà nhìn nhận nó như một tổng thể nhiều mặt mang tính thẩm mỹ, văn hoá, vì vậy ngoài việc tập trung vào môi trường xây dựng thiết kế đô thị nghiên cứu quá trình lịch sử hình thành phát triển của đô thị đó. Với việc giải quyết các vấn đề của đô thị, thiết kế đô thị được nhìn nhận qua hai trào lưu rõ rệt: Thứ nhất cho rằng thiết kế đô thị hiện đại phải mở những khu trung tâm đô thị truyền thống chật chội, ách tắc và mất vệ sinh, cần phải thay chúng bằng những cao ốc sáng sủa, thoáng khí, đầy đủ tiện nghi mà vẫn giữ được mật độ cao, đồng thời dành chỗ cho công viên, cây xanh, chỗ thư giãn, và thiết lập hệ thống giao thông cao tốc; Trào lưu thứ hai là việc tìm cách đóng không gian lại bằng các công trình kiến trúc, để tạo ra những khoảng trống tiện dụng, phù hợp với tỷ lệ và cảm nhận của con người, quan điểm này nhấn mạnh tính lịch sử, bản sắc, âm cúng, liên tục của đô thị và cho rằng chúng quan trọng hơn là tính mới mẻ, tốc độ cao, hình khối mạnh mẽ.

Quy hoạch đô thị biến đổi sâu sắc vào khoảng giữa thế kỷ XX. Quy hoạch biến đổi từ kỹ thuật thiết kế và thể hiện bản vẽ thành khoa học với một loạt những khái niệm và tư duy từ các ngành khoa học xã hội (chính trị học, kinh tế học, xã hội học và tâm lý học). Và sự biến đổi này đã thúc đẩy "thiết kế đô thị" ra đời để quán xuyến yếu tố hình thức của đô thị nay không còn là mối quan tâm của các nhà quy hoạch, đồng thời cũng cho thấy sự chuyển dịch dần từ quan niệm thứ nhất sang quan niệm thứ hai trong việc xác định vai trò của thiết kế đô thị.

Song hành cùng những thực hành trong xây dựng đô thị, các nghiên cứu về thiết kế đô thị cũng ra đời biến bộ môn này thực sự là một khoa học để giải quyết vấn đề xã hội quan tâm. Từ những năm 60 ở thế kỷ trước, thiết kế đô thị vẫn là một lĩnh vực mà việc định nghĩa luôn gặp khó khăn bởi sự phân mảnh thiếu thống nhất giữa lĩnh vực này với quy hoạch đô thị, kiến trúc cảnh quan và kiến trúc công trình. Với sự phức tạp của đô thị thế kỷ XX, các định nghĩa, khái niệm cũng như xác định vai trò của "thiết kế đô thị" càng trở nên không rõ ràng và chưa đáp ứng được nhu cầu thực tiễn.

Đặc biệt ở Việt Nam, sự phân biệt giữa lĩnh vực "thiết kế đô thị" với quy hoạch và kiến trúc càng không rõ ràng, định nghĩa khái niệm và xác định vai trò của "thiết kế đô thị" là việc khó khăn hơn rất nhiều. Trước hết, quy hoạch đô thị tại Việt Nam vẫn là một lĩnh vực gần gũi với kiến trúc và vai trò của các nhà chuyên môn là đảm bảo tính "thẩm mỹ" của đô thị. Bản thân những người thực hiện quy hoạch thường là các kiến trúc sư với nền tảng giáo dục đôi khi thiếu các kiến thức về khoa học xã hội và nhân văn vốn cần thiết cho cả quy hoạch lẫn thiết kế đô thị. Thứ hai, điều kiện kinh tế - xã hội Việt Nam đương đại không tương đồng với phương Tây những năm 1960 khi thiết kế đô thị ra đời. Hình ảnh nhà cao tầng, đường cao tốc là nhu cầu và mong ước của đại bộ phận dân chúng và là hiện tượng được nhìn nhận tích cực hơn là tiêu cực. Bên cạnh đó, những vấn nạn của đô thị phương Tây (như ngoại ô hóa mật độ thấp, sự trống vắng trong các không gian công cộng...) mà "thiết kế đô thị" nỗ lực giải quyết hoàn toàn trái ngược với hiện thực Việt Nam, nơi mà các vấn nạn lại là mật độ công trình và dân số quá cao và có quá nhiều hoạt động diễn ra trong không gian công cộng. Thứ ba, "thiết kế đô thị" là công cụ tạo dựng mối liên hệ giữa con người và không gian sống và nhấn mạnh và thiết kế không gian công cộng. Tuy nhiên mối quan hệ con người - nơi chốn cũng như khái niệm về không gian công cộng thay đổi theo từng nền văn hóa và thực sự vô cùng khác biệt giữa Việt Nam và thế giới phương Tây. Và lý do đặc biệt xuất phát từ lịch sử, với nền kiến trúc bắt đầu có bản vẽ và được nghiên cứu bài bản như một môn khoa học, một nghề nghiệp chính quy từ thời kỳ Pháp thuộc, với nền kiến trúc gỗ trong khí hậu nhiệt đới ẩm gió mùa lại trải qua nhiều giai đoạn chiến tranh, Việt Nam thiếu những đô thị có lưu giữ nhiều hình ảnh của quá khứ, được nghiên cứu thiết kế xây dựng bài bản làm ví dụ cho việc thực hành thiết kế đô thị đây là một khó khăn thật

sự cho việc nghiên cứu, tìm hiểu và thực hành bộ môn khoa học này.

Đặt ra những vấn đề trên để thấy cần có những nghiên cứu cụ thể trong học thuật và thực hành chuyên môn để định nghĩa lại khái niệm thiết kế đô thị phù hợp với văn hoá và môi trường sống của người Việt Nam. Việc đưa các quy định về thiết kế đô thị vào trong hồ sơ quy hoạch hiện nay xem ra thiếu sự thống nhất về khái niệm và phương pháp thiết kế đô thị. Thực tế thiết kế đô thị là để chỉ một công việc nói chung hơn là một loại bản vẽ cụ thể. Việc sử dụng những bản vẽ minh họa tuyến phố như là bản vẽ thiết kế đô thị hiện nay là một hình thức đảm bảo về mặt thủ tục của một đồ án quy hoạch, thiếu tính nghiên cứu cũng như tính thực tiễn để đưa vào quá trình thực hiện đồ án quy hoạch. Ứng dụng thiết kế đô thị tại Việt Nam cần những nghiên cứu về văn hóa, xã hội và môi trường để đảm bảo tính mục đích và hiệu quả xây dựng đô thị.

Phạm Thương Nhung